

The Moderating Role of Corporate Social Responsibility on the Relationship between Bank Loan Guarantee and Audit Fees¹

Mohammad Mirdrikvandi², Masoud Taherinia³

Received: 2021/06/22

Accepted: 2021/08/22

Research Paper

Abstract

Banks and credit institutions obtain bank loans and guarantees in return for lending to business units. As companies increase the level of loan guarantees, the legal responsibilities associated with it, increase. In such cases, independent auditors should design and implement a more coherent and robust program to assess and determine audit risk. The purpose of this study is to investigate the moderating role of corporate social responsibility on the relationship between bank loan guarantee and audit fees of companies listed on the Tehran Stock Exchange. For this purpose, financial information of 100 companies during the period of 2010 to 2020 has been prepared by the method of combined data analysis, and has been analyzed using econometrics software (Eviews8). The findings of this study show that there is no significant relationship between bank loan guarantee and company audit fee. Disclosure of social responsibilities also has a moderating effect on the relationship between bank loan guarantee and the company's audit fees and by entering the social responsibility variable, increasing the bank loan guarantee leads to an increase in auditing fees.

Keywords: corporate social responsibility, bank loan guarantee Auditing Fees.

JEL classification: M41, G21.

1. DOI: 10.22051/JAASCI.2021.36764.1629

2. MSc of Accounting, Lorestan University, Khoramabad, Iran, (mohammadmirdrikvandi7394@gmail.com)

3. Assistant Professor of Accounting, Lorestan University, Khoramabad, Iran, Corresponding Author
(taherinia.m@lu.ac.ir)

نشریه علمی

فصلنامه حسابداری و منافع اجتماعی

JAASI

دانشگاه الزهرا (س)، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

حسابداری و منافع اجتماعی، دوره ۱۱، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۰، صفحات ۱۰۶-۸۹

بررسی نقش تعدیل‌کنندگی مسئولیت اجتماعی شرکت بر رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق الزحمه حسابرسی^۱

محمد میردریکوندی^۲، مسعود طاهری نیا^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۳۱

مقاله پژوهشی

چکیده

بانک‌ها و موسسات اعتباری در قبال اعطای وام به واحدهای تجاری، وثایق و ضمانت، وام بانکی اخذ می‌نمایند که با افزایش سطح ضمانت تسهیلات توسط شرکت‌ها، مسئولیت‌های قانونی مرتبط با آن افزایش می‌یابد. در چنین شرایطی حساب‌رسان مستقل، به منظور ارزیابی و تعیین ریسک حسابرسی برنامه منسجم‌تر و قوی‌تری را باید طراحی و اجرا نمایند. هدف این پژوهش، بررسی نقش تعدیل‌کنندگی مسئولیت اجتماعی شرکت بر رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق الزحمه حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. به همین منظور، اطلاعات مالی مربوط به ۱۰۰ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۸۹ به روش تحلیل داده‌های ترکیبی جمع‌آوری و با استفاده از نرم‌افزار اقتصادسنجی (ایویوز ۱۰) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد، بین ضمانت وام بانکی و حق الزحمه حسابرسی شرکت رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین، افزایش مسئولیت اجتماعی بر رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق الزحمه حسابرسی شرکت اثر تعدیل‌کننده دارد. به عبارتی، با ورود متغیر مسئولیت اجتماعی به مدل، افزایش ضمانت وام بانکی منجر به افزایش حق الزحمه حسابرسی، می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: مسئولیت اجتماعی شرکت، ضمانت وام بانکی، حق الزحمه حسابرسی.

طبقه بندی موضوعی: M21, M41

10.22051/JAASCI.2021.36764.1629 : DOI ۱

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران، (mohammadmirdrikvandi7394@gmail.com)

۳. استادیار گروه حسابداری، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران، نویسنده مسئول (taherinia.m@lu.ac.ir).

jaacsi.alzahra.ac.ir

مقدمه

تأمین مالی و تعیین ساختار سرمایه شرکت یکی از مهمترین چالش‌های پیش روی ادبیات مالی و حسابداری از گذشته تاکنون بوده است. در کشورهای در حال توسعه نظیر ایران، تأمین مالی از طریق سهام دارای دشواری‌هایی بوده است. به همین دلیل بیشتر شرکت‌ها در چنین اقتصادهایی به سمت تأمین مالی از طریق بدهی‌های بانکی روی آورده‌اند. بنابراین، به دلیل اجبار شرکت‌ها به تأمین مالی از طریق بدهی، بانک‌ها و مؤسسات اعتباردهنده از قدرت چانه‌زنی بالایی برای اعطای تسهیلات برخوردار هستند (جعفری و احمدوند، ۱۳۹۴). معمولاً بانک‌ها در چنین شرایطی جهت اعطای تسهیلات، از شخص متقاضی یا شخص ثالثی ضمانت وام بانکی دریافت می‌کنند که این ضمانت‌نامه‌ها در واقع تضمین پرداخت اصل و فرع مبلغ بدهی توسط اعتبارگیرنده می‌باشد. معمولاً به سبب اعتبار بالای شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس، بانک‌ها تمایل دارند که یک شرکت بورسی، ضمانت شخص وام‌گیرنده را به عهده بگیرد (هاینز و ریڈینگ، ۲۰۰۱). اگرچه ضمانت وام بانکی توسط یک شرکت بورسی برای وام‌دهنده و وام‌گیرنده از حیث کاهش محدودیت‌های مالی و کاهش ریسک نکول وام، مطلوب تلقی می‌شود، اما شرکت‌هایی که ضمانت شخص دیگری را به عهده می‌گیرند با خطر ریسک نکول بدهی مواجه می‌شوند، زیرا در صورت عدم پرداخت بدهی توسط وام‌گیرنده، مسئولیت نکول بدهی با ضامن وام است (وانگ و همکاران، ۲۰۲۰).

از سوی دیگر، حق‌الزحمه حسابرس مستقل به عوامل مختلفی بستگی دارد که یکی از عوامل تاثیرگذار، ریسک شرکت است؛ هرچه ریسک شرکت بالاتر باشد، انتظار می‌رود حق‌الزحمه حسابرسی افزایش پیدا کند. همچنین، احتمالاً موسسات مالی و اعتباری به منظور کاهش ریسک نکول بدهی‌های خود، تقاضای افزایش کیفیت حسابرسی و به تبع حق‌الزحمه حسابرسی را دارند (هاستون، جیم پارت، ۲۰۰۵). با توجه به تغییر روش حسابرسی به روش ریسک محور از سال‌های قبل، تأکید می‌شود که حسابرسان می‌بایست به ریسک‌های موجود در خارج محیط عملیاتی شرکت توجه ویژه‌ای داشته باشند (ژی، گوی، ۲۰۰۶). همچنین، حق‌الزحمه حسابرسی بر اساس بهای تمام‌شده خدمات بکار رفته در فرآیند حسابرسی بعلاوه، تخمینی از زبان‌های ناشی از مسئولیت حسابرس در برابر گزارش صادرشده، تعیین می‌شود. به عبارت دیگر، حق‌الزحمه حسابرسی شامل هرگونه وجهی

است که بابت ارائه خدمات حسابرسی و طبق توافق یا قرارداد به حسابرس یا موسسه حسابرسی پرداخت می‌شود. فرآیند تعیین حق‌الزحمه در سه مرحله انجام می‌گیرد؛ مرحله اول، ارزیابی حسابرس از وقوع زیان‌های آتی ناشی از قضاوت حسابرس است، که در آینده یک ذینفع برای مثال سهامدار متحمل می‌شود. مرحله دوم، بکارگیری منابع اجرای عملیات حسابرسی برای مثال نیروی انسانی است و در نهایت، تعیین قیمتی که هزینه حسابرسی را پوشش دهد (بنی مهد و همکاران، ۱۳۹۱).

وانگ و همکاران (۲۰۱۹) در خصوص تأثیر ضمانت وام بانکی بر حق‌الزحمه حسابرسی استدلال‌های متفاوتی دارند. استدلال اول مربوط به حیطه کار حسابرسی است؛ در واقع از آنجایی که ضمانت‌های وام بانکی می‌تواند یک خطر بالقوه برای شرکت محسوب شوند، شرکت‌ها موظف به افشای چنین اطلاعاتی می‌باشند. علی‌رغم آنکه ضمانت وام بانکی ارتباط مستقیمی با ایفا تعهدات شخص وام‌گیرنده دارد، اما ممکن است شرکت‌هایی که ایفای تعهدات وام‌گیرنده را بر عهده دارند، با عدم اطمینان جدی‌تری روبه‌رو باشند و از افشای کامل این اطلاعات خودداری نمایند. بنابراین، مؤسسات حسابرسی در راستای ایفای وظایف خود و کاهش ریسک‌های قانونی می‌بایست به افزایش آزمون‌های محتوا، افزایش منابع مالی و انسانی حاضر در فرآیند حسابرسی و یا حتی تمدید زمان حسابرسی صورت‌های مالی، روی آورند. به‌عنوان مثال، حسابرسان می‌توانند بررسی کنند که آیا مشتری، سیستم مدیریتی مطلوبی برای ضمانت‌های وام ایجاد کرده و آن را به طور کارآمد اجرا می‌کند، یا اینکه بدهی‌های حاصل از ضمانت وام به درستی و کامل ثبت شده است بنابراین، وجود ضمانت وام بانکی می‌تواند به افزایش حق‌الزحمه حسابرسی منجر گردد (ویلیام کینی، مک ذنیل، لیندا، ۱۹۸۹).

استدلال دوم در خصوص تأثیر ضمانت وام بانکی بر حق‌الزحمه حسابرسی به ریسک حسابرس، ارتباط پیدا می‌کند. ضمانت وام بانکی برای اشخاص ثالث اگرچه ریسک نکول بدهی توسط وام‌گیرنده را به شرکت منتقل می‌کند، اما ممکن است دارای منافی نیز برای شرکت ضامن ایجاد نماید. در واقع برخی شرکت‌ها از طریق ضمانت شرکت‌هایی که با آنها دارای مرادده مالی می‌باشند، منافی کسب می‌کنند (هانگ، چانگ، ۲۰۰۰). با این حال، تشدید ضمانت‌های بی‌رویه یا ضمانت‌های متقابل ممکن است ریسک عملیاتی شرکت را افزایش دهد. در برخی موارد، شرکت‌ها

بیش از خالص ارزش دفتری دارایی‌های خود ضمانت وام بانکی صادر می‌کنند که این امر حتی ممکن است منجر به ورشکستگی شرکت گردد (یائو، فنگ، ۲۰۰۵). بنابراین، می‌توان گفت صدور ضمانت‌های بی‌رویه و ارائه ضمانت‌های متقابل می‌تواند ریسک‌های مضاعفی به شرکت اعمال نماید که در این صورت ریسک حسابرسی نیز بیشتر می‌شود (لیو و همکاران، ۲۰۱۶).

اقدامات اجتماعی شرکت که به‌عنوان مسئولیت‌های اجتماعی در سراسر جهان شناخته می‌شود، برای تمامی ذینفعان شرکت‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. به بیانی دیگر، اگرچه هدف اصلی شرکت افزایش ثروت سهامداران شرکت است، اما در سال‌های اخیر توجه به منافع جامعه نیز در قالب مسئولیت‌های اجتماعی مطرح گردیده است. در کشورهای در حال توسعه نظیر چین (و حتی ایران) شرکت‌ها همواره به سبب عدم توجه به مسئولیت‌های اجتماعی و انجام هزینه در این زمینه، مورد انتقاد واقع شده‌اند. حمایت از حقوق کارکنان، محیط‌زیست و توجه به کیفیت محصولات از جمله مهمترین حوزه‌های مورد بحث در مسئولیت‌های اجتماعی شرکت است. (وانگ و همکاران، ۲۰۱۰).

در خصوص تأثیر مسئولیت‌های اجتماعی بر رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق‌الزحمه حسابرسی دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد. براساس پژوهش وانگ و همکاران (۲۰۱۹)، شرکت‌های مشارکت‌کننده در اقدامات اجتماعی به منظور حمایت از منافع ذینفعان شرکت اقدام به انتشار میزان اطلاعات ضمانت وام بانکی، کنترل‌های داخلی مربوط به آن و قوانین داخلی هیئت مدیره در این زمینه در گزارش‌های مسئولیت اجتماعی شرکت می‌نمایند. در نتیجه انتشار این اطلاعات به‌خودی‌خود موجب کاهش ریسک حسابرسی و آزمون‌های حسابرسی می‌شود. از دیدگاه مسئولیت‌های اجتماعی، اقدامات اجتماعی شرکت می‌تواند علامت مثبتی در خصوص فرهنگ سازمانی با هنجارهای رفتاری خوب و افق دید طولانی باشد. فرهنگ شرکت به‌عنوان مجموعه‌ای از باورهای مشترک در یک شرکت در نظر گرفته می‌شود که نگرش‌ها و رفتارهای مناسب را برای اعضای سازمان تعریف می‌کند (هارملین، ۲۰۰۱).

در واقع، با توجه به تأثیر مسئولیت‌های اجتماعی بر منافع مردم، دولت، سرمایه‌گذاران و ... پرداختن به مولفه اقدامات اجتماعی در پژوهش حاضر از اهمیت خوبی برای ذینفعان برخوردار است.

از سوی دیگر، تأثیر ضمانت وام بانکی بر ریسک کلی شرکت موضوعی است که در پژوهش‌های تجربی داخل ایران توجه کافی به آن صورت نگرفته است، در حالی که آمار نکول وام‌ها در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری ایران نسبتاً بالا تلقی می‌شود (سپهردوست و همکاران، ۱۳۹۴). در نتیجه می‌توان گفت پرداختن به موضوع پژوهش حاضر، می‌تواند برای طیف وسیعی از ذینفعان شرکت از جمله دولت، سهامداران، اعتباردهندگان، حساب‌سازان، تحلیل‌گران، سرمایه‌گذاران و ...، از اهمیت بالایی برخوردار باشد. همچنین، از آنجایی که در ادبیات نظری و تجربی حاضر در ایران رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق‌الزحمه حسابرسی مورد توجه قرار نگرفته است، پژوهش حاضر از لحاظ موضوعی دارای نوآوری است. همچنین، توجه به تأثیر نقش تعدیل‌گر مسئولیت اجتماعی بر این رابطه، وجه تمایز دیگر این پژوهش با سایر پژوهش‌های پیشین است. در این بخش به دنبال دستیابی به پاسخ این سوال هستیم که آیا افشای مسئولیت‌های اجتماعی بر رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق‌الزحمه حسابرسی تأثیرگذار است؟

مبانی نظری پژوهش

مسئولیت اجتماعی شرکت از اهمیت بسزایی در حوزه رفتارهای مدیران در جهت هموارسازی سود برخوردار است. افزایش تعداد سفارشات شرکت‌ها نشان می‌دهد که آنها باید در تولید محصولات خود به مسئولیت اجتماعی توجه ویژه داشته باشند. به عنوان مثال، شرکت اپل که یک شرکت الکترونیکی بزرگ در آمریکا است با طرح ایده و ابتکاری جدید در سال ۲۰۰۵، تامین‌کنندگان خود را به استفاده از انرژی پاک در تولید محصولات، تشویق نمود. این تمایل تنها به منظور حفظ تعادل بین سودآوری و پایداری زیست محیطی نیست، بلکه تا حدودی نشان‌دهنده سیاست مسئولیت اجتماعی شرکت در جامعه معاصر است. با توجه به اینکه هزینه‌های مسئولیت اجتماعی در نهایت در بهای تمام شده کالا لحاظ می‌شود، شرکت‌ها نیازی به سرمایه‌گذاری اضافی در این پروژه‌ها ندارند مگر اینکه، تامین‌کنندگان بخواهند تمرکز خود را از هزینه تولیدات به تولیدات سبز، تغییر دهند. این امر حاکی از آن است که روابط زنجیره تامین با سایر شرکا عاملی مهم در تعیین سیاست‌های مسئولیت اجتماعی شرکت است.

اگرچه اهمیت مسئولیت اجتماعی شرکت در جامعه بین المللی رو به افزایش است، با این حال تعریف مشترکی برای آن وجود ندارد. بسیاری از محققان از دیدگاه مک و ویلیامز و سیگل (۲۰۰۱) پیروی می کنند. طبق تعریف آنها مسئولیت اجتماعی شرکت، شرایطی است که شرکت از منافع خود و از پایداری به آنچه بر اساس قانون ضروری می باشد، فراتر رفته و در فعالیت هایی مشارکت می کند که به نظر می رسد بیشتر به صلاح جامعه است."

در برخی مطالعات، تعهدات شرکت در قبال مسئولیت اجتماعی بر دیدگاه نظریه ذینفعان متمرکز شده است. به عنوان مثال، بهاتاچاریا و همکاران (۲۰۱۱) نشان می دهند عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت، بیانگر انگیزه مدیران در ارتباط با روابط ذینفعان است، زیرا تعهد به مسئولیت اجتماعی شرکت می تواند برای روابط بین شرکت ها و ذینفعان سودمند باشد.

گادفری و همکارانش (۲۰۰۵) نشان دادند فعالیت در زمینه مسئولیت اجتماعی شرکت، اعتبار و تصویر ذهنی مثبتی ایجاد کرده و باعث تعدیل قضاوت های منفی ذینفعان و تحریم این شرکت ها می شود. هویی و همکاران (۲۰۱۳) معتقدند اعتبار شرکت برای اجرای مفاد قراردادهای ضمنی و موجود با ذینفعان برای ادغام موفق شرکت ها بسیار حائز اهمیت است. همچنین، آنها دریافتند فعالیت های تصاحب کنندگان در زمینه ی مسئولیت اجتماعی شرکت، عامل کلیدی تاثیرگذار بر عملکرد ادغام شرکت ها است که به بهبود عملکرد عملیاتی بلندمدت پس از ادغام، کمک می کند.

حق الزحمه حسابرسی بر اساس بهای تمام شده خدمات بکار رفته در فرآیند حسابرسی بعلاوه، برآوردی از زیان های ناشی از مسئولیت حسابرسی در برابر گزارش صادر شده تعیین می شود. به عبارت دیگر، حق الزحمه حسابرسی شامل هر گونه وجهی است که بابت ارائه خدمات حسابرسی و طبق توافق یا قرارداد به حسابرسی یا موسسه ی حسابرسی پرداخت می شود. بررسی پژوهش های در زمینه حق الزحمه حسابرسی حاکی از آن است که عوامل مؤثر بر حق الزحمه حسابرسی به دو گروه اصلی تقسیم می شوند:

دسته اول، عوامل مربوط به عرضه کنندگان خدمات حسابرسی؛ از جمله تخصص صنعتی موسسه حسابرسی، شهرت و اعتبار موسسه حسابرسی، استقلال حرفه ای موسسه حسابرسی، اندازه موسسه حسابرسی و کیفیت حسابرسی.

دسته دوم، عوامل مربوط به متقاضیان خدمات حسابرسی؛ از جمله دعاوی حقوقی شرکت صاحب‌کار، شهرت و اعتبار شرکت صاحب‌کار، اندازه شرکت صاحب‌کار و ریسک شرکت صاحب‌کار.

پیشینه پژوهش

وانگ و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی رابطه بین ضمانت وام بانکی با حق‌الزحمه حسابرسی پرداختند. نمونه آماری آنان شامل شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار چین در بازه زمانی ۲۰۰۴ الی ۲۰۱۶، بود. یافته‌های آنان نشان می‌دهد که افزایش ضمانت وام بانکی شرکت، موجب افزایش حق‌الزحمه حسابرسی شرکت می‌شود.

چن، لانگ، کریشان (۲۰۱۸) به بررسی تأثیر کاهش حق‌الزحمه حسابرسی بر کیفیت سود و کیفیت حسابرسی در طی بحران‌های مالی پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان می‌دهد که بین کیفیت سود شرکت‌هایی که در طی بحران‌های مالی حق‌الزحمه حسابرسی کمتری پرداخت کرده‌اند با سایر شرکت‌هایی که در حق‌الزحمه حسابرسی خود کاهش در یافت نکرده‌اند، تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین، سایر یافته‌های آنان نشان می‌دهد بین کیفیت حسابرسی شرکت‌هایی که در طی بحران‌های مالی از کاهش حق‌الزحمه حسابرسی بهره‌مند شدند و سایر شرکت‌ها تفاوت معناداری وجود ندارد.

رهداری و انواری‌رستمی (۲۰۱۵) در مطالعه خود به بررسی رایج‌ترین شاخص‌های پایداری در سطح شرکت‌ها پرداختند. آنها برای یافتن مرسوم‌ترین شاخص‌های ارزیابی جنبه‌های زیست‌محیطی، مسئولیت اجتماعی و حاکمیتی فضای کسب و کار، به بررسی حاکمیت شرکتی، مسئولیت اجتماعی شرکت، چارچوب‌های هنجاری پایداری، سیستم‌های مدیریتی و دستورالعمل‌ها و سیستم‌های رتبه‌بندی پرداختند. نتایج این پژوهش شامل ۱۵ مورد از شاخص‌های حاکمیتی، ۱۱ مورد شاخص محیط‌زیستی و ۲۴ مورد شاخص مسئولیت اجتماعی بود.

مک کیتی (۲۰۱۰) بر اساس نظرسنجی، دریافت مدیرانی که از مدل تجاری شرکت به شرکت و شرکت به مصرف‌کننده استفاده می‌کنند، بر این باور هستند که عملکرد خوب در زمینه مسئولیت اجتماعی شرکت

می‌تواند راه‌یابی به بازار و استخدام کارکنان مستعد را تسهیل نماید. مطالعات متعدد نشان می‌دهد تلاش در جهت ایفای مسئولیت اجتماعی شرکت در رابطه با آموزش محلی، حفاظت از محیط‌زیست و یا فعالیت‌هایی در زمینه مراقبت‌های بهداشتی کارکنان، سرمایه‌ای مؤثر ایجاد می‌کند که مشابه تبلیغات است.

دانی و کانون (۱۹۹۷) شواهدی ارائه دادند که نشان می‌دهد توجه تأمین‌کنندگان به خیرخواهی و نوع دوستی، احتمال اینکه خریداران از آنها خرید کنند را افزایش می‌دهد.

کروکی نژاد، زهره و تائبی (۱۳۹۷) به بررسی تأثیر افشای داوطلبانه مسئولیت اجتماعی بر حق‌الزحمه حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. بر اساس نتایج، به‌طور متوسط حدود ۴۵ درصد شاخص‌های مسئولیت اجتماعی در گزارش‌های سالانه فعالیت هیئت‌مدیره افشاء شده است. سطح پایین افشاء ابعاد مسئولیت اجتماعی را می‌توان ناشی از شکاف وضعیت موجود از انتظارات ذینفعان دانست. جامعه آماری این پژوهش شامل ۱۰۲ شرکت فعال در صنایع مختلف طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵، است و نتایج پژوهش بیانگر این مطلب است که افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت بر حق‌الزحمه حسابرسی صورتهای مالی، تأثیر معناداری ندارد.

قاسمی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی تأثیرات شاخص‌های مهم مسئولیت‌پذیری، شامل انتشار گازهای گلخانه‌ای، عملکرد زیست‌محیطی و عملکرد اجتماعی بر عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۶، پرداختند. یافته‌های حاصل از نتایج پژوهش آنان نشان می‌دهد انتشار گازهای گلخانه‌ای، عملکرد زیست‌محیطی و عملکرد اجتماعی شرکت‌ها تأثیر معناداری بر عملکرد مالی شرکت‌ها دارد.

روش پژوهش

جامعه و نمونه آماری

جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۸، می‌باشد. بر این اساس، شرکت‌هایی در نمونه بررسی انتخاب شدند که در طول دوره پژوهش تغییر سال مالی و تغییر فعالیت نداشتند، در طول دوره مورد بررسی تداوم فعالیت داشتند و سال مالی آنها به

۱۲/۲۹ ختم می‌شود. همچنین، نمونه مورد بررسی شامل شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی شامل بانک‌ها و بیمه‌ها، نیز نمی‌شود؛ شرکت‌هایی که داده‌های آنها در دسترس بوده و در نهایت با در نظر گرفتن محدودیت‌های فوق، تعداد ۱۰۰ شرکت برای انجام آزمون فرضیه‌های پژوهش انتخاب گردید.

فرضیه‌ها و مدل پژوهش

به منظور آزمون فرضیه‌ها معادله رگرسیون زیر طراحی و سپس آزمون معنادار بودن خط معادله رگرسیون و معنادار بودن ضرایب متغیر مستقل انجام شد. این مدل توسط وانگ و همکاران (۲۰۱۹) نیز مورد استفاده قرار گرفته است.

فرضیه اول: بین ضمانت وام بانکی و حق الزحمه حسابرسی شرکت رابطه معناداری وجود دارد.

(۱)

$$\text{LNFE}it = \beta_0 + \beta_1 \text{TOTALGUA}it + \beta_2 \text{LNASSEST}it + \beta_3 \text{RECINV}it + \beta_4 \text{LEV}it + \beta_5 \text{ROA}it + \beta_6 \text{LOSS}it + \beta_7 \text{C_RATIO}it + \beta_8 \text{MAO}it + \beta_9 \text{BIG2}it + \beta_{10} \text{SWITCH}it + \beta_{11} \text{SOE}it + \beta_{12} \text{ARLAG}it + \varepsilon it$$

فرضیه دوم: افشای مسئولیت‌های اجتماعی بر رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق الزحمه حسابرسی شرکت تأثیر معناداری دارد.

(۲)

$$\text{LNFE}it = \beta_0 + \beta_1 \text{CSR}it * \text{TOTALGUA}it + \beta_2 \text{TOTALGUA}it + \beta_3 \text{CSR}it + \beta_4 \text{LNASSEST}it + \beta_5 \text{RECINV}it + \beta_6 \text{LEV}it + \beta_7 \text{ROA}it + \beta_8 \text{LOSS}it + \beta_9 \text{C_RATIO}it + \beta_{10} \text{MAO}it + \beta_{11} \text{BIG2}it + \beta_{12} \text{SWITCH}it + \beta_{13} \text{SOE}it + \beta_{14} \text{ARLAG}it + \varepsilon it$$

متغیرهای پژوهش

در مدل فوق i نماد شرکت و t نماد دوره مالی است. همچنین، LNFE حق الزحمه حسابرسی، Totalgua ضمانت وام بانکی، CSR مسئولیت اجتماعی شرکت، LNASSEST مجموع دارایی‌ها، RECINV پیچیدگی عملیات واحد تجاری، LEV آهرم مالی، Currentratio نسبت جاری،

ROA بازده دارایی، LOSS زیان شرکت، MAO اظهار نظر حسابرس، BIQ اندازه موسسه حسابرس، Switch دوره تصدی حسابرس، SOE مالکیت نهادی و Arlag مدت زمان صدور گزارش حسابرس را نشان می‌دهند.

برای محاسبه متغیر حق الزحمه حسابرسی، از لگاریتم طبیعی حق الزحمه حسابرسی استفاده شده است که اطلاعات آن از سرفصل هزینه‌های اداری و تشکیلاتی در یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی استخراج شده است. برای اندازه‌گیری ضمانت وام بانکی، اندازه ضمانت وام بانکی بر کل دارایی‌های شرکت تقسیم شده است. اطلاعات ضمانت وام بانکی در سرفصل بدهی‌های احتمالی و یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی، ارائه شده است. برای محاسبه مسئولیت اجتماعی شرکت، به پیروی از راه‌داری و انواری رستمی (۲۰۱۵) و بهار مقدم و همکاران (۲۰۱۴) برای اندازه‌گیری آن از شاخص‌های کمک‌های بشر دوستانه، خیریه و عام‌المنفعه، رفاه و بهداشت کارکنان، آموزش و ایمنی کار، معیشت خانواده کارکنان، نوآوری و کیفیت بخشی به محصولات، اقدامات جهت کاهش انرژی، نظام اطلاعاتی مدیریت محیط‌زیست، اقدامات جهت رعایت حقوق قانونی کارگران، استفاده شده است. شرکتی که هر کدام از شاخص‌های فوق را در گزارش‌های مالی و گزارش‌های سالیانه هیئت‌مدیره به مجمع عمومی افشاء نموده باشد، امتیاز یک و در غیر این صورت صفر برای آن در نظر گرفته شده است. در نهایت، مجموع امتیازات شاخص مسئولیت اجتماعی شرکت را تشکیل می‌دهد.

برای محاسبه اندازه شرکت، از لگاریتم مجموع دارایی‌ها؛ برای محاسبه پیچیدگی عملیات واحد تجاری، نسبت حساب‌های دریافتی تجاری و موجودی مواد و کالا به مجموع دارایی‌ها؛ برای محاسبه اهرم مالی، از نسبت کل بدهی به کل دارایی‌های شرکت؛ برای محاسبه نسبت جاری، از نسبت دارایی‌های جاری به بدهی جاری؛ برای محاسبه بازده دارایی‌ها، از نسبت سود عملیاتی به کل دارایی‌های شرکت؛ برای محاسبه زیان، در صورتی که شرکت در سال مورد بررسی زیان‌ده باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر؛ برای محاسبه نوع اظهار نظر حسابرس، در صورتی که حسابرس مستقل اظهار نظر غیرمقبول ارائه کند عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر؛ برای محاسبه اندازه حسابرس، در صورتی که حسابرس شرکت سازمان حسابرسی یا موسسه مفید راهبر باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر، لحاظ شده است.

در این پژوهش، تغییر حسابر س یک متغیر موهومی است؛ به این صورت که اگر در یک سال مؤسسه حسابر سی که پیش از این کار حسابر سی شرکت مورد نظر را انجام می‌داده است تغییر کرده باشد عدد ۱ و در غیر این صورت صفر لحاظ شده است. برای محاسبه مالکیت نهادی، در صورتی که بیش از ۲۰ درصد مالکیت سهام شرکت در اختیار نهادهای دولتی و عمومی باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر و برای محاسبه تأخیر گزارش حسابر سی نیز تعداد روزهای بین پایان سال مالی و تاریخ ارائه گزارش حسابر سی، استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

در نگاره (۱) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش ارائه و بررسی شده است.

نگاره (۱): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام فارسی	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار
حق‌الزحمه حسابر سی	۶/۸۸۵	۶/۹۰۷	۹/۳۳۳	۱/۸۱۵	۰/۹۱۳
ضمانت وام بانکی	۰/۲۳۸	۰/۲۱۰	۰/۶۴۲	۰/۰۰۰۲	۰/۱۶۶
مسئولیت اجتماعی شرکت	۳/۹۵۰	۴/۰۰۰	۷/۰۰۰	۳/۰۰۰	۰/۴۸۶
اندازه شرکت	۱۴/۱۲۷	۱۴/۰۳۰	۱۹/۱۵۶	۱۰/۶۶۰	۱/۳۷۸
پیچیدگی واحد تجاری	۰/۲۰۹	۰/۱۹۸	۰/۷۹۶	۰/۰۰۰	۰/۱۳۸
اهرم مالی	۰/۵۸۹	۰/۶۱۳	۱/۳۷۱	۰/۰۱۲	۰/۲۲۸
نسبت جاری	۱/۵۲۷	۱/۲۵۰	۹/۲۲۴	۰/۰۴۲	۱/۳۸۶
بازده دارایی‌ها	۰/۱۱۱	۰/۱۰۱	۰/۶۳۱	-۱/۲۰۲	۰/۱۷۲
زیان شرکت	۰/۱۲۷	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۳۲
اظهار نظر حسابر س	۰/۵۶۶	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۹۵
اندازه مؤسسه حسابر سی	۰/۲۹۶	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۵۷
دوره تصدی حسابر س	۰/۲۲۸	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۱۹
مالکیت نهادی	۰/۴۲۳	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۹۴
تأخیر در ارائه گزارش	۷۵/۰۰۰	۷۳/۰۰۰	۱۰۰/۰۰۰	۳۶/۰۰۰	۱۹/۵۲۵

آماره‌های توصیفی پژوهش در نگاره (۱) ارائه گردیده است. بر این اساس، لگاریتم حق‌الزحمه حسابر سی دارای میانگین ۶/۸۸۵ است. هرچه این عدد بالاتر باشد، حق‌الزحمه پرداختی به حسابر س

مستقل شرکت بیشتر است. میانگین نسبت ضمانت وام بانکی به کل دارایی های شرکت های نمونه عدد ۰/۲۳۸ درصد را نشان می دهد که با توجه به این امر می توان گفت ریسک اعتباری شرکت های مورد بررسی در سطح بالایی ارزیابی می شود. میانگین مسئولیت اجتماعی شرکت های مورد بررسی، نشان می دهد ۳/۹۵۰ شرکت ها نسبت به افشای شاخص های آن اقدام نموده اند. ارزش میانگین اندازه شرکت ۱۴/۱۲۷ و نسبت جاری ۱۱/۵۲۷ است. به عبارتی، بخش عمده ای از دارایی های شرکت ها جاری و بیان کننده بالاتر بودن سرمایه گذاری کوتاه مدت است. میانگین نسبت حساب های دریافتی و موجودی کالا به کل دارایی ها دارای میانگین ۰/۲۰۹ درصد است و این امر حاکی از آن است که این دو قلم از مهمترین دارایی های واحدهای مورد بررسی می باشند. میانگین اهرم مالی ۰/۵۸۹ می باشد که نشان می دهد بخش عمده ای از مصارف شرکت از محل بدهی ها تأمین مالی شده است. میانگین بازده دارایی ها و زیان شرکت به ترتیب برابر با ۰/۱۱۱ و ۰/۱۲۷ است و بیان کننده ۱۱ درصد بازدهی به ازای هر ریال سرمایه گذاری در دارایی ها است. اظهار نظر حسابرس به طور میانگین ۰/۵۶۶ غیرمقبول بوده است. ارزش اندازه موسسه حسابرسی نشان می دهد شرکت ها به طور میانگین ۰/۲۹۶ توسط سازمان حسابرسی یا موسسه مفیدراهر را به عنوان حسابرس مستقل خود انتخاب نمودند. همچنین، میانگین پایان سال مالی تا صدور گزارش حسابرسی ۷۵ روز می باشد. هرچه مدت زمان صدور گزارش های حسابرسی از پایان سال مالی فاصله بیشتری داشته باشد، به هنگامی صورت های مالی، کمتر ارزیابی می شود.

نتیجه آزمون فرضیه ها

بر اساس ادبیات اقتصادسنجی داده های تابلویی، قبل از تخمین مدل ها لازم است با استفاده از آماره آزمون F لیمر، همگنی داده ها و در نتیجه استفاده از روش تخمین داده های تابلویی مورد آزمون قرار گیرد. روش تابلویی خود با استفاده از دو مدل اثرات تصادفی و اثرات ثابت می تواند انجام گیرد. برای تعیین اینکه از کدام مدل استفاده شود، از آزمون F لیمر استفاده گردیده است. نتایج حاصل از آزمون F لیمر، برای هر دو مدل کمتر از ۵ درصد است. بنابراین، باید از روش داده های تابلویی استفاده نمود. همچنین، نتایج حاصل از آزمون هاسمن نیز برای دو مدل برابر است

با ۰/۰۰۰ و کمتر از ۵ درصد است که نشان‌دهنده این است که اثرات تصادفی ناسازگار است. بنابراین، باید از روش اثرات ثابت استفاده شود.

از آزمون‌های دورین واتسون، آزمون جارک ویرا، بروش پاگان جهت بررسی و شناسایی وجود یا عدم وجود همبستگی بین باقیمانده‌های مدل، نرمال بودن جملات خطا و ناهمسانی واریانس جملات خطا (بررسی فرضیات اساسی رگرسیون) استفاده شد که نشان‌دهنده عدم وجود خودهمبستگی سریالی باقیمانده‌ها و نرمال بودن توزیع جملات خطا است. همچنین، ناهمسانی واریانس باقیمانده‌های مدل که با استفاده از آزمون بروش پاگان انجام شد. برای هر دو مدل بیش از ۵ درصد بود که نشان‌دهنده نبود ناهمسانی بین جملات باقیمانده است. بنابراین، در این پژوهش مدل‌های مذکور با استفاده از رگرسیون حداقل مربعات معمولی با اثرات ثابت برازش می‌یابد. نتایج برازش مدل فرضیه اول و دوم در نگاره ۲ و ۳ ارائه شده است.

نگاره (۲): نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش

$\text{LNFE}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{TOTALGUA}_{it} + \beta_2 \text{LNASSEST}_{it} + \beta_3 \text{RECINV}_{it} + \beta_4 \text{LEV}_{it} + \beta_5 \text{ROA}_{it} + \beta_6 \text{LOSS}_{it} + \beta_7 \text{C_RATIO}_{it} + \beta_8 \text{MAO}_{it} + \beta_9 \text{BIG2}_{it} + \beta_{10} \text{SWITCH}_{it} + \beta_{11} \text{SOE}_{it} + \beta_{12} \text{ARLAG}_{it} + \varepsilon_{it}$				
متغیر	ضریب	آماره تی	سطح معنی داری	سطح تولرانس
ضمانت وام بانکی	-۰/۲۴۲	-۱/۴۰۰	۰/۱۶۱	۱/۱۰
اندازه شرکت	۰/۶۲۷	۱۵/۸۳۵	۰/۰۰۰	۱/۳۴
پیچیدگی واحد تجاری	۰/۶۰۳	۳/۲۷۷	۰/۰۰۱	۱/۲۴
اهرم مالی	۰/۰۸۸	۰/۴۱۸	۰/۶۷۵	۲/۶۶
بازده دارایی‌ها	-۰/۷۲۷	-۲/۸۳۸	۰/۰۰۴	۲/۵۵
زبان شرکت	-۰/۰۱۹	-۰/۲۱۳	۰/۸۳۱	۱/۵۸
نسبت جاری	۰/۰۶۴	۱/۹۶۰	۰/۰۵	۱/۷۱
اظهار نظر حسابرس	۰/۰۶۸	۱/۱۷۳	۰/۲۴۱	۱/۲۴
اندازه موسسه حسابرسی	۰/۱۴۸	۱/۴۰۲	۰/۱۶۱	۱/۲۵
دوره تصدی حسابرس	۰/۰۲۳	۰/۴۹۴	۰/۶۲۱	۱/۰۶
مالکیت نهادی	۰/۸۳۴	۱/۵۴۱	۰/۱۲۳	۱/۱۳
تأخیر در گزارش حسابرس	۰/۰۱۲	۰/۲۹۹	۰/۷۶۴	۱/۱۵
جزء ثابت	-۲/۷۱۲	-۳/۹۱۵	۰/۰۰۰	
ضریب تعیین	۰/۷۴۳		F آماره	۱۷/۲۶۴
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۷۰۰		احتمال آماره F	۰/۰۰۰
آماره دورین واتسون	۱/۷۹۴		تعداد مشاهدات	۶۹۷

بر اساس الگوی (۱) و نگاره (۲) با توجه به ضریب متغیر ضمانت وام بانکی که برابر با ۰/۲۴۲- و معناداری آن برابر با ۰/۱۶۱ است، بین ضمانت وام بانکی و حق الزحمه حسابرسی شرکت رابطه معناداری وجود ندارد. بنابراین، فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود. در بین متغیرهای کنترلی، اندازه شرکت، پیچیدگی واحد تجاری و نسبت جاری دارای رابطه مثبت و معنادار با حق الزحمه حسابرسی در سطح اطمینان ۹۵ درصد می باشند. با توجه به نتایج آزمون مدل رگرسیون مشاهده می شود که سطح معناداری آماره F کمتر از ۵ درصد است؛ به این مفهوم که مدل در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. براساس ضریب تعیین تعدیل شده، تقریباً ۷۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته با متغیرهای مستقل مدل تبیین می شود. همچنین، با توجه به اینکه مقدار آماره دورین واتسون بین ۱/۵ و ۲/۵ است، می توان گفت بین متغیرهای پژوهش مشکل خودهمبستگی سریالی وجود ندارد.

نگاره (۳): نتایج حاصل از برآورد مدل پژوهش

LNFEeit = β ₀ + β ₁ CSRit * TOTALGUAit + β ₂ TOTALGUAit + β ₃ CSRit + β ₄ LNASSESTit + β ₅ RECINVit + β ₆ LEVit + β ₇ ROAit + β ₈ LOSSit + β ₉ C_RATIOit + β ₁₀ MAOit + β ₁₁ BIG2it + β ₁₂ SWITCHit + β ₁₃ SOEit + β ₁₄ ARLAGit + εit				
متغیر	ضریب	آماره تی	سطح معنی داری	سطح تولرانس
مسئولیت اجتماعی «ضمانت وام بانکی	۰/۷۴۲	۲/۱۱۶	۰/۰۳۴	۳/۸۷
ضمانت وام بانکی	-۰/۵۴۵	-۲/۴۳۱	۰/۰۱۵	۱/۶۳
مسئولیت اجتماعی شرکت	-۰/۴۶۶	-۰/۸۴۲	۰/۴۰۰	۳/۴۷
اندازه شرکت	۰/۶۲۲	۱۵/۶۶۴	۰/۰۰۰	۱/۴۱
پیچیدگی عملیات واحد تجاری	۰/۶۵۴	۳/۲۳۲	۰/۰۰۱	۱/۲۷
اهرم مالی	۰/۱۰۱	۰/۴۷۸	۰/۶۳۲	۲/۷۰
بازده دارایی ها	-۰/۶۸۹	-۲/۶۸۹	۰/۰۰۷	۲/۵۶
زبان شرکت	-۰/۰۱۶	-۰/۱۷۹	۰/۸۵۸	۱/۵۹
نسبت جاری	۰/۰۶۵	۱/۹۷۱	۰/۰۴۹	۱/۷۶
اظهار نظر حسابرس	۰/۰۶۷	۱/۱۵۳	۰/۲۴۹	۱/۲۶
اندازه موسسه حسابرسی	۰/۱۳۴	۱/۲۷۰	۰/۲۰۴	۱/۳۰
دوره تصدی حسابرس	۰/۰۲۱	۰/۴۵۵	۰/۶۴۹	۱/۰۷
مالکیت نهادی	۰/۸۵۵	۱/۵۸۳	۰/۱۱۳	۱/۱۳
تأخیر در ارائه گزارش حسابرس	۰/۰۱۵	۰/۴۳۶	۰/۶۶۲	۱/۱۸
جزء ثابت	-۲/۴۷۵	-۳/۴۳۸	۰/۰۰۰	
ضریب تعیین	۰/۷۴۵		آماره F	۱۷/۰۴۱
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۷۰۱		احتمال آماره F	۰/۰۰۰
آماره دورین واتسون	۱/۷۷۶		تعداد مشاهدات	۶۹۷

فرضیه دوم پژوهش براساس الگوی (۲) و نگاره (۳) مبنی بر افشای مسئولیت‌های اجتماعی بر رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق‌الزحمه حسابرسی شرکت تأثیر معناداری دارد، رد نشده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقدار ضریب همزمان مسئولیت اجتماعی شرکت با ضمانت وام بانکی برابر با ۰/۷۴۲ و معناداری آن برابر با ۰/۰۳۴ است که رابطه مثبت و معناداری فرضیه دوم را تأیید می‌کند. ضریب متغیر ضمانت وام بانکی که برابر با ۰/۵۴۵- و معناداری آن که برابر با ۰/۰۱۵ است، رابطه منفی و معناداری بین ضمانت وام بانکی و حق‌الزحمه حسابرسی را تأیید می‌کند. در بین متغیرهای کنترلی، اندازه شرکت و پیچیدگی عملیات واحد تجاری دارای رابطه مثبت و معنادار با حق‌الزحمه حسابرسی در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌باشد. در حالی که رابطه بین بازده دارایی‌ها بر حق‌الزحمه حسابرسی در سطح اطمینان ۹۵ درصد، منفی و معنادار است. با توجه به نتایج آزمون مدل رگرسیون مشاهده می‌شود که سطح معناداری آماره F کمتر از ۵ درصد است؛ به این مفهوم که مدل در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. ضریب تعیین تعدیل‌شده بیان‌کننده این مطلب است که تقریباً ۷۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته با متغیرهای مستقل مدل، تبیین می‌شود. همچنین، با توجه به اینکه مقدار آماره دورین واتسون بین ۱/۵ و ۲/۵ است، می‌توان گفت بین متغیرهای پژوهش مشکل خودهمبستگی سریالی وجود ندارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در این پژوهش رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق‌الزحمه حسابرسی با نقش تعدیل‌کننده افشای مسئولیت‌اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار گرفت. طبق ادبیات پژوهش از نظر تئوری استفاده شرکت‌ها از ضمانت‌های وام بانکی بی‌رویه یا ضمانت‌های متقابل، ممکن است ریسک عملیاتی شرکت را افزایش دهد. بنابراین، می‌توان گفت صدور ضمانت‌های بی‌رویه و ارائه ضمانت‌های متقابل می‌تواند ریسک‌های مضاعفی به شرکت اعمال نماید که در این صورت ریسک حسابرسی نیز بیشتر می‌شود (یائو، فنگ، ۲۰۰۵). طبق فرضیه اول پژوهش، بین ضمانت وام بانکی و حق‌الزحمه حسابرسی شرکت رابطه‌ی معناداری وجود ندارد. براساس پیشینه پژوهش، پژوهش وانگ و همکاران (۲۰۱۹) در خصوص تأثیر ضمانت وام بانکی بر حق‌الزحمه

حسابرسی برخلاف نتایج این پژوهش است. نتایج حاصل از فرضیه دوم پژوهش بیان‌کننده اثر افزایش مسئولیت‌های اجتماعی بر رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق‌الزحمه حسابرسی شرکت است که تاثیر مثبت و معناداری آن تایید شد. به عبارتی شرکت‌هایی که در راستای فعالیت‌های اجتماعی و زیست‌محیطی فعالیت می‌کنند و این اطلاعات در صورت‌های مالی سالانه یا گزارش تفسیری مدیریت آنها افشامی شود، بابت صدور ضمانت وام بانکی، حق‌الزحمه بیشتری را به حسابرس پرداخت می‌نمایند. در پژوهشی که یائو و همکاران (۲۰۰۵) انجام دادند نتایج نشان می‌دهد که افزایش مسئولیت‌های اجتماعی شرکت با افزایش شهرت شرکت در ارتباط است که این امر می‌تواند مسئولیت‌های قانونی حسابرسان در قبال شرکت را افزایش دهد، زیرا شرکت‌های بزرگ و مشهور معمولاً بیشتر از سایر شرکت‌ها مورد توجه نهادهای دولتی و سایر اشخاص در جامعه قرار دارند. بنابراین، حسابرسان می‌بایست به منظور کاهش ریسک مسئولیت‌های قانونی، فرآیند حسابرسی با کیفیت‌تری را ارائه نمایند و در نتیجه حق‌الزحمه حسابرسی نیز افزایش پیدا می‌کند. همچنین، افزایش مشارکت‌های اجتماعی نیز به خودی خود سطح آزمون‌های محتوای حسابرسان را نیز افزایش می‌دهد.

با توجه به پژوهش حاضر، به حسابرسان مستقل توصیه می‌شود که با توجه به مسئولیت‌های قانونی ناشی از افزایش سطح ضمانت وام بانکی شرکت و احتمال نکول اصل و فرع بدهی‌های دریافت شده و به طور کلی افزایش سطح ریسک شرکت، در ارزیابی سطح ریسک حسابرسی شده توجه ویژه‌ای به سطح ضمانت‌های وام بانکی شرکت نمایند. و همچنین، با توجه به سطح مشارکت‌های اجتماعی شرکت‌ها و احتمال سوء استفاده از عناوینی نظیر کمک‌های اجتماعی، سطح آزمون‌های محتوا در خصوص مشارکت‌های اجتماعی را افزایش دهند.

با توجه به نتایج این پژوهش پیشنهاد می‌شود، تاثیر ویژگی‌های حاکمیت شرکتی بر رابطه بین ضمانت وام بانکی و حق‌الزحمه حسابرسی مورد بررسی قرار گیرد. همچنین، پیشنهاد می‌شود تاثیر ضمانت وام بانکی بر ریسک حسابرسی شرکت‌ها، و با توجه به نوع صنعت، مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

- Baharmoghadam, M., Sadeghi, Z., & Safarzadeh, S., (2013). Review of the relationship between corporate governance mechanisms and the disclosure of corporate social responsibility. *Journal of Financial Accounting*, 5(20), 90-107. (In Persian)
- Banimahd, B., MoradzadehFard, M., & Zeynali, M. (2013). Effect of audit fee on auditor's opinion. *Management Accounting*, 5(15), 41-54. (In Persian)
- Chang, S. J., & Hong, J. (2000). Economic performance of group-affiliated companies in Korea: Intragroup resource sharing and internal business transactions. *Academy of Management journal*, 43(3), 429-448.
- Chen, L., Krishnan, G. V., & Yu, W. (2018). The relation between audit fee cuts during the global financial crisis and earnings quality and audit quality. *Advances in accounting*, 43, 14-31.
- Doney, P. M., & Cannon, J. P. (1997). An examination of the nature of trust in buyer-seller relationships. *Journal of marketing*, 61(2), 35-51.
- Ghasemi, M., Mohammadi, M., Amin Panah, C. (2020). Investigating the Effects of Greenhouse Gas Emissions, Environmental Performance and Social Function on Financial Performance of firms listed on Tehran Stock Exchange. *Journal of Accounting and Social Interests*, 10(4), 93-110. doi: 10.22051/jaasci.2021.27062.154. (In Persian).
- Godfrey, P. C. (2005). The relationship between corporate philanthropy and shareholder wealth: A risk management perspective. *Academy of management review*, 30(4), 777-798.
- Feng, G. F., MA, Y. J., & YAO, S. J. (2005). A positive analysis of guarantee behavior of Chinese listed companies. *China Industrial Economy*, 3, 13-21.
- Hermalin, B. E. (2001), "Economics and Corporate Culture," in C. L. Cooper, S. Cartwright, and P. C. Earley (eds.). *The International Handbook of Organizational Culture and Climate*, New York: John Wiley & Sons.
- Hildebrand, D., Sen, S. and Bhattacharya, C.B. (2011), "Corporate social responsibility: a corporate marketing perspective", *European Journal of Marketing*. 45(9/10), 1353-1364. <https://doi.org/10.1108/03090561111151790>
- Hoi, C. K., Wu, Q., & Zhang, H. (2013). Is corporate social responsibility (CSR) associated with tax avoidance? Evidence from irresponsible CSR activities. *The Accounting Review*, 88(6), 2025-2059.
- Houston, R. W., Peters, M. F., & Pratt, J. H. (2005). Non litigation risk and pricing audit services. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 24(1), 37-53.
- Jafari, S., Ahmadvand, M. (2015). Credit Rating of Companies Listed on Tehran Stock Exchange Using the EMS Approach. , 6(10), 37-56. (In Persian).
- Kinney Jr, W. R., & McDaniel, L. S. (1989). Characteristics of firms correcting previously reported quarterly earnings. *Journal of accounting and economics*, 11(1), 71-93.

- Krokinejad, Z., Taebi. Amir, H. (2019). Investigating the impact of voluntary disclosure of social responsibility on audit fees in companies listed on the Tehran Stock Exchange. *Fourth National Conference on Management Accounting and Economic*. (In Persian)
- Liu, B., Cullinan, C., Zhang, J., & Wang, F. (2016). Loan guarantees and the cost of debt: evidence from China. *Applied Economics*, 48(38), 3626-3643.
- McKinsey & Company. (2010). Innovation and commercialization, McKinsey global survey results.
- McWilliams, A., & Siegel, D. (2001). Corporate social responsibility: A theory of the firm perspective. *Academy of management review*, 26(1), 117-127.
- Riding, A. L., & Haines Jr, G. (2001). Loan guarantees: Costs of default and benefits to small firms. *Journal of business venturing*, 16(6), 595-612.
- Rahdari, A. H., & Rostamy, A. A. A. (2015). Designing a general set of sustainability indicators at the corporate level. *Journal of Cleaner Production*, 108, 757-771.
- Sepehrdoust, H., Rajabi, F., Barooti, M. (2015). The impact of good governance on income performance of tax system. *Quarterly Journal of Applied Theories of Economics*, 2(2), 103-126. (In Persian)
- Simunic, D. A. (1980). The pricing of audit services: Theory and evidence. *Journal of accounting research*, 161-190.
- Wang, F., Xu, L., Guo, F., & Zhang, J. (2019). Loan Guarantees, Corporate Social Responsibility Disclosure and Audit Fees: Evidence from China. *Journal of Business Ethics*, 166(2).
- Wang, H. M. D. (2010). Corporate social performance and financial-based brand equity. *Journal of product & Brand management*, 19(5), 335-345.
- Xie, Z. H., & Cui, X. G. (2006). Risk-based auditing: mechanism and application. *China Accounting Review*, 7, 15-20.